

KARAIMSKÁ KOMUNITA V ČESKOSLOVENSKU

PETR KALETA

This study deals with the life of the Karaim immigrants, who moved to Czechoslovakia in the 1920s as a part of the Russian emigration. This is a topic that has thus far not received scholarly attention. We focus here above all on the fate of the Karaim geologist Michail Katyk and his family members, and also on Karaims who studied at universities in Brno. One of them, Andrej Karakoz, a graduate of the Agriculture University, achieved significant scientific results in the field of animal husbandry. His top results are connected to the time he spent in Nitra, Slovakia. Most of the Karaim students in Brno, however, studied at the Technical University. The article is based primarily on the study of archival material from Czech and Slovak institutions.

Key words: Karaims; Czechoslovakia; universities; Brno; Bratislava; Nitra.

Úvod

Karaimská migrace do nově vzniklého Československa v první polovině dvacátých let 20. století je tématem, jemuž se doposud nevěnovali čeští ani zahraniční historikové a etnologové, a to především proto, že jde o úzkou skupinu asi třiceti osob, jejíž příslušníci se do Československa, podobně jako do Francie, Německa, Bulharska, Rumunska a dalších zemí, dostali v rámci rozsáhlé ruské a ukrajinské emigrace. I když se mnozí z československých Karaimů dokázali prosadit ve svých profesích, jen málokdo v Československu věděl o jejich původu. Samozřejmě o tom věděli příslušníci karaimské komunity mezi sebou a také další představitelé ruské emigrace, podobně jako o dalších etnických menšinách, které přišly do Československa, Češi však o Karaimech a karaimismu neměli ani tušení. Proto je také zjišťování osob karaimského původu poněkud problematické a značně nám k tomu napomohly dopisy z vilniuské Knihovny Wróblewských Litevské akademie věd (Lietuvos mokslu akademijos Vrublevskiu bibliotek) zasílané Karaimy od roku 1939 trockému (trakaiskému) hachanovi (rus. гахан¹ Serajovi Šapšalovi (1873–1961), jenž jim potvrzoval nežidovský (tedy karaimský, tj. turkický) původ.

Většina karaimského obyvatelstva žila po svém příchodu do Československa v Praze, ale někteří z nich se později dostali i jinam, např. do Brna, Bratislavy nebo Nitry. Ve svém příspěvku se zaměříme zejména na ty z Karaimů, kteří se dokázali prosadit mimo hlavní město, konkrétně na Slovensku a hlavně v moravském Brně, jednom ze studijních center ruské emigrace. Příspěvek sleduje život příslušníků karaimské národnosti (Karaimy lze zároveň pokládat za zcela svébytnou náboženskou skupinu), jež patří k nejméně početným a přitom nejzajímavějším etnickým uskupením v Evropě. Tato studie vychází převážně z archivního výzkumu v několika institucích v Praze (Národní archiv, Archiv ČVUT), Brně (Moravský zemský archiv, Archiv města Brna, Archiv Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity, Archiv VUT a Archiv Veterinární a farmaceutické univerzity), Mostě (Státní oblastní archiv v Litoměřicích – pracoviště Most), Opavě (Zemský archiv), Bratislavě (Národní archiv), Nitře (Národní poľnohospodárske

¹ Duchovní i světský představený karaimské společnosti.

a potravinářské centrum, archív osobních spisov) a v Banské Štiavnici (Štátní ústředný bankýř archív). Hojně bylo také využito osobních vzpomínek Ivana Karakoze (Slaný) a Jozefa Bully (Nitra).

Michail Katyk a jeho rodinní příslušníci

Známou osobností karaimské menšiny v Československu, které se podařilo získat věhlas v oboru geologie, byl Michail (Michal) Katyk. Narodil se 3. 10. 1899 v Moskvě a jeho rodiči byli továrník Avram Iljič Katyk a Ester (Safir) Katyk, rozená Šakaj. Nejdříve se vzdělával u domácích učitelů a v devíti letech nastoupil v Moskvě na klasické gymnázium, které ukončil v roce 1917. Poté se zapsal na Právnickou fakultu Moskevské univerzity, na níž studoval dva semestry. Po bolševickém převratu a v následném chaosu však musel studium ukončit a v červnu 1918 odjel na Krym okupovaný tehdy Centrálními mocnostmi. Když po konci první světové války obsadila poloostrov Dobrovolnická armáda se spojeneckými vojsky, Michail Katyk do ní vstoupil. Nastoupil tehdy do Námořní školy v Sevastopolu a pak byl přeložen do letecké školy v jeho okolí zvané Aerodrom Alexandro-Michajlovskoje. Koncem roku 1920 byl při ústupu Wrangelovy armády evakuován (s celou armádou) do Turecka na poloostrov Gallipoli, kde byla armáda internována. Za šest měsíců odjel do Istanbulu, kde se mu podařilo vstoupit na ruské gymnázium. Jako student tohoto gymnázia se v roce 1921 dostal do ČSR na ruské gymnázium v Moravské Třebové.² Tam složil maturitu³ a dal se v roce 1922 zapsat na Vysokou školu báňskou v Příbrami. Druhou státní zkoušku vykonal v roce 1930 a tím získal i titul inženýra v oboru hornictví.⁴ Víme, že ve druhé polovině dvacátých let byl Katyk zaměstnán u firmy Akciová společnost L. W. Goegginger, Riga, kterou v Praze zastupoval M. S. Iljaševič. Katyk v roce 1927 vyjel na tři měsíce jako obchodní cestující této firmy do Francie.⁵

Michail Katyk měl tři sourozence, bratra Ilju Katyka, jemuž se podařilo dostat během

Obrázek 1: Michail Katyk, NA, PŘ 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5

² Národní archiv (dále jen NA), f. Policejní ředitelství (PŘ) Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk. Životopis M. Katyka z roku 1933, č. 12.

³ Není jasné, proč Katyk studuje gymnázium v Istanbulu a v Moravské Třebové, když středoškolské vzdělání ukončil patrně již dříve 1917 v Moskvě (viz výše).

⁴ Zemský archiv (dále jen ZA) Opava, f. Vysoká škola báňská Ostrava, Zkušební zápisy o II. státních zkouškách z oboru horního inženýrství. Svazek VII. Stránka 699–777. Inv. č. 116.

⁵ NA, f. PŘ Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk. Hlavičkový formulář z 15. 6. 1927, Generální zastoupení Akciové společnosti L. W. Goegginger, Riga, za firmu podepsán M. S. Iljaševič.

emigrace do Francie, a dvě sestry, Alexandru Katyk (nar. 2. 1. 1896 v Moskvě) a Jelizavetu Katyk (nar. 21. 12. 1906 v Moskvě), které se obě taktéž usídlily v Československu. Starší sestra se ještě v Rusku vdala za Karaima Ilju Kodžaka, který se narodil 28. 9. 1892 v Sevastopolu. Kodžakovým otcem byl Jakov Kodžak a matkou Batševa Kodžak, rozená Katyk. Ilja Kodžak ještě v Rusku absolvoval první ročník polytechniky v Moskvě.⁶ V Sevastopolu se jím narodila 10. 8. 1919 dcera Valentina. V listopadu 1920 opustil Rusko s armádou generála Wrangela, poté byl v táboře v Galipoli do května 1921 a do listopadu téhož roku v Istanbulu. Ještě v tomtéž roce se dostal do ČSR, kde do roku 1925 studoval v Praze na Vysoké škole obchodní (od roku 1929 součást ČVUT), tehdy ještě tříletou školu se mu však nepodařilo dokončit.⁷ Do konce roku 1929 byl rok zaměstnán u firmy Iljaševič a od 3. 1. 1930 otevřel obchod se smíšeným zbožím Ilja Kodžak, import lahůdek (Krakovská 8).⁸ V Praze byli manželé Kodžakovi společně evidováni v prosinci roku 1922 (většina dokumentů však hovoří o tom, že A. Kodžaková byla v Praze až od roku 1923). Syn Andrej se manželům Kodžakovým narodil 4. 11. 1926 v Praze-Bubenči.⁹ Brzy se však u něj začaly projevovat vážné zdravotní problémy a 5. 3. 1931 zemřel na tuberkulózu plic.¹⁰

Michail Katyk se ujal jako správce pozůstalosti jmění firmy Kodžak, která se 1. ledna spojila s firmou ing. Jiří Bukovský (Lazarská 5) se zaměřením na dovoz lahůdek. Během několika měsíců se stal Katyk společníkem nové firmy Ing. Jiří Bukovský a Ilja Kodžak. Firma zaměstnávala do doby, kdy byla její činnost devizovými předpisy značně omezena, šest úředníků, tři sluhy, šest prodejních sil s československou příslušností a dva úředníky a čtyři prodejní síly ruské národnosti. V roce 1922 firma zaměstnávala přechodně jen čtyři úředníky, jednoho sluhu a dva prodavače československé příslušnosti a dva úředníky a tři prodavače ruské národnosti. V důsledku přísnějších devizových opatření byla činnost firmy značně omezena, v roce 1932 byl vliv těchto omezení citelně znát a stav zaměstnanců se udržoval jen s největší námahou. Mimo vlastní obživu se M. Katyk staral o sestry Alexandru Kodžakovou, rozenou Katyk, vdovu po Iljovi Kodžakovi se dvěma nezletilými dětmi a sestru Jelizavetu Katyk, tehdy ještě svobodnou. Obě sestry neměly žádné zaměstnání.¹¹

Jelizaveta Katyk přijela do Československa v roce 1925 s Karaimem Michailem Jakovlevičem Kefelim (narozen 29. 9. 1906 v Sevastopolu) a v domácnosti pak vypomáhala sestře Alexandře. Rodiči Michaila Kefeliho byli obchodník Jakov Kefeli (nar. v roce 1884 v Bachčisaraji) a Ester Kefeli (nar. 29. 6. 1882¹² v Sevastopolu), rozená Borochovič.¹³ Jelizaveta Katyk se pak provdala za Michaila Kefeliho v Československu 15. 2. 1933. Michail Kefeli vystudoval v Sevastopolu střední školu, v Československu v roce 1927 složil externě maturitu a zapsal se na lékařskou fakultu. Rodiče ho však přestali podporovat, studia proto opustil a musel si nalézt práci. Rodina jeho nastávající manželky mu však pomohla, takže v roce 1932 již byl evidován

⁶ Archiv ČVUT Praha, f. Vysoká škola obchodní, Nacionále posluchačů za studijní rok 1921/1922. J–N.

⁷ V červnu 1927 absolvoval Ilja Kodžak neúspěšně druhou státní zkoušku. Viz Archiv ČVUT v Praze, f. Vysoká škola obchodní, Protokol o II. státní zkoušce 1923–1928, inv. č. 259, Ilja Kodžak.

⁸ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna – 1931–1940, k. č. 7601, signatura K 2254/11, Ilja Kodžak, č. 4.

⁹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Ilja Kodžak.

¹⁰ NA, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 5381, signatura K 2959/1, Alexandra Kodžaková, Úmrtní list Ilji Kodžaka, č. 76.

¹¹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk. Životopis M. Katyky z roku 1933, č. 12.

¹² V jiném dokumentu se však uvádí, že se narodila v roce 1886 v Nikolajevě. Srov. NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 5044, signatura K 1379/2, Michail Kefeli, č. 87.

¹³ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Ester Kefeli.

jako zaměstnanec firmy Ing. Jiří Bukovský a Ilja Kodžak. Ve druhé polovině třicátých let 20. století už pracoval u firmy Pavel Schlenker, zasilatelství (Klimentská 36).¹⁴ Dne 3. 11. 1933 se mu narodila dcera Jelena (Helena) a 8. 8. 1936 syn Georgij (Jiří).¹⁵ Během války pracoval Kefeli jako úředník v zasilatelské firmě Fr. K. Maršík (Predauergerasse 12, Praha 2).¹⁶ K 10. 1. 1943 byli ve stejné domácnosti (Dejvice, Koulova 12) evidováni i Kefeliho matka Ester Kefeli,¹⁷ jeho bratr Alexandr Kefeli (nar. 29. 9. 1916 v Charkově)¹⁸ a sestra Věra Kefeli (nar. 19. 6. 1918 v Charkově),¹⁹ jež byla pianistkou. Jelizaveta Kefeliová, sestra M. Katyka, měla tuberkulózu (léčila se např. v sanatoriu v Tatranské Poliance na Slovensku). Na počátku třicátých let navštěvovala v Praze Ruskou lidovou univerzitu²⁰ a od roku 1936 pracovala jako domovnice ve dvou ruských domech v Dejvicích (č. p. 1594 a 1595, tj. Koulova 12).²¹

Vraťme se však k osudům Michaila Katyka. V roce 1935 bydlel v podnájmu ve Šlejnické 19 (Dejvice) a zaměstnán byl u firmy Horák v Strašnicích. Otec Avram Katyk zemřel a matka Ester tehdy ještě bydlela v Simferopolu.²² V roce 1935 získal československé státní občanství.²³ V srpnu 1939 již bydlel v Merníku (okres Vranov nad Topľou) na Slovensku. Z dokumentů můžeme vyčíst, že kromě ruštiny a češtiny ovládal také francouzštinu, angličtinu a němčinu. Asi proto byl na Slovensku zaměstnán od ledna 1938 jako závodní inženýr ve francouzské firmě Société Miniera Le Cinabre Société Anonym (měla sídlo v Paříži) ve Vranově nad Topľou.²⁴ Michail Katyk se 23. 11. 1940 na Slovensku oženil, jeho manželkou se stala Anna Katyková (nar. 18. 10. 1920), absolventka Štátné hospodarské školy ve Skalici, s níž bydlel do září roku 1945 v obci Čáry (okres Senica). Dne 22. 3. 1944 se jim narodila dcera Tatiana Katyková a 16. 4. 1948 druhá dcera Naděžda Katyková. Po druhé světové válce žili v Bratislavě-Vinohradech v Björnsonově ulici 978/1.²⁵

Katykovým pracovištěm byl v Bratislavě Štátny geologický ústav (ŠGÚ), založený v roce 1940 (1949–1953 Slovenský ústredný ústav geologický, 1953–1955 Geologický ústav Dionýza Štúra).²⁶ Jméno M. Katyka se objevuje v seznamu ŠGÚ v roce 1943, kdy pracuje jako smluvní geolog, v roce 1947 pokračoval jako smluvní geolog, ale byl již vedoucím oddělení stavební výroby, v roce 1948 pak byl již smluvním vedoucím pracovníkem a vedl zeměvrtné oddělení. V roce 1950 pak byl vedoucím poradcem, zástupcem správce ústavu a vedoucím oddělení stavebních hmot a zeměvrtby, v letech 1958–1959 je uváděn jako vedoucí inženýr a v roce 1961 vedoucí inženýr Geofondu. Tehdy se jeho jméno vyskytuje v seznamu zaměstnanců

¹⁴ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 5044, signatura K 1379/2, Michail Kefeli.

¹⁵ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Michail Kefeli.

¹⁶ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 5044, signatura K 1379/2, Michail Kefeli, č. 94–121.

¹⁷ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Ester Kefeli.

¹⁸ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Alexandr Kefeli.

¹⁹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Věra Kefeli.

²⁰ Od školního roku 1933/1934 Ruská svobodná univerzita.

²¹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 5044, signatura K 1379/3, Jelizaveta Kefeli-Katyk, Zpráva z 18. 3. 1931, č. 62.

²² NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk, 11. 2. 1935, č. 21.

²³ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk, Dopis Rady hlavního města Prahy z 2. září 1935, č. 19.

²⁴ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1931–1940, k. č. 7349, signatura K 767/5, Michail Katyk, Dokument ze 17. 8. (razítko z 24. 8.), 1939, č. 21.

²⁵ Slovenský národný archív (SNA) – Bratislava, f. Povereníctvo vnútra – administratívne osoby, šk. 946 – emigranti, č. s. 390, Michal Katyk, Sčítací hároky z let 1950, š. 6 a 1961, š. 1340.

²⁶ Od roku 2000 nese instituce název Štátny geologický ústav Dionýza Štúra.

naposled.²⁷ Jako geologický inženýr se Katyk na Slovensku podílel na mnohých výzkumných geologických a mapovacích pracích, jež nám dokumentuje třicet zachovaných závěrečných zpráv z let 1941–1961, jejichž byl autorem (deset zpráv) nebo spoluautorem (dvacet zpráv).²⁸ Výsledky vlastních výzkumů prezentoval ve vědeckých studiích, z nichž např. můžeme uvést *Stavebné hmoty Československej republiky. List Piešťany (4559) – Slovensko. Práce Štátneho geologického ústavu. Sošit 19* (Bratislava 1949, 99 s.) nebo *Stavebné hmoty Československej republiky. List Trnava (4659) – Slovensko. Štátneho geologického ústavu. Sošit 22* (Bratislava 1950, 71 s.). Soustavně se věnoval studiu nejnovějších zahraničních prací z oblasti geologického výzkumu a sám z ruštiny přeložil knižní publikaci Alexandra Nikolajeviče Zavarického *Úvod do petrochémie vyvrelých hornín* (Bratislava 1955). Zemřel 23. 5. 1977.²⁹

Karaimové na brněnských vysokých školách a jejich osudy

Relativně velká skupina československých Karaimů působila v Brně. Moravská metropole se stala významným vysokoškolským městem a příslušníci ruské emigrace v Československu často využívali možnosti studovat právě na některé z brněnských vysokých škol. Tradiční vysokou školou byla v Brně Vysoká škola technická (status vysoké školy měla od roku 1873), ještě starší pak byla Německá vysoká škola technická, založená již v roce 1849. Již na konci roku 1918 byla v Brně založena Vysoká škola zvěrolékařská, avšak vysokoškolský život byl zde značně posílen zejména v roce 1919 založením druhé české univerzity, Masarykovy univerzity s tehdy čtyřmi fakultami. V roce 1919 byla v Brně otevřena ještě Vysoká škola zemědělská.

Zvláště technické školy se těšily zájmu nejen českých, ale i zahraničních studentů. Na Vysoké škole technické dokonce v letech 1923–1927 studovalo více než 50 % cizinců.³⁰ Studovali zde posluchači z balkánských zemí, z Polska a významnou složkou se od roku 1921 stali příslušníci ruské emigrace. Ve školním roce 1924/1925 studovalo v Brně celkově 659 ruských emigrantů, z nich 455 na Vysoké škole technické.³¹ Pro ruské studenty byly v Brně postaveny dva dřevěné baráky v Cihlářské ulici, kde bylo ubytováno 140 studentů, ostatní pak získali ubytování v rodinách. Československo v Brně podporovalo 69 % ruských studentů (českých a slovenských jen 8,75 %).³²

Mezi studenty ruské emigrace nacházíme i na Vysoké škole technické taktéž několik Karaimů. Někteří z nich studium nedokončili, jiní dostudovali na jiných školách, a proto jen část z nich úspěšně absolvovala druhou státní zkoušku. Celkově víme, že na brněnské technice studovalo sedm karaimských studentů, z nichž zde prokazatelně ukončili studia tři z nich: Mark Ajvaz, Semjon Kefeli a Sinan (Semjon, Simeon) Borju. Kromě nich zde studovali ještě bratři Fjodor (Fedor) Ajvaz (1922/1923–1926/1927) a Michail (Michal) Ajvaz (1923/1924), Viktor Gelelovič (1923/1924–1926/1927) a bratr Sinana Borju Fjodor (Fedor) Borju (1924/1925–1928/1929).³³ Fjodor Ajvaz pak absolvoval na Německé vysoké škole technické

²⁷ Štátny ústredný banký archív – Banská Štiavnica, f. GÚDŠ Bratislava, položka č. 93, preberacého protokolu, K 46, 1940–1978, 1986. Neuspořádané.

²⁸ Štátny geologický ústav Dionýza Štúra v Bratislavě, archiv Geofondu.

²⁹ Informaci poskytla 12. 3. 2014 Darina Folwarczna (Marianum-Pohřebnictvo mesta Bratislavy, příspěvková organizácia). Michal Katyk je pochován na hřbitově Slavičie údolie (Staré Grunty 232/47, Karlova Ves-Bratislava).

³⁰ FRANĚK, O.: *Dějiny České vysoké školy technické v Brně*. Brno 1969, s. 191.

³¹ Tamtéž, s. 192–193.

³² Srov. tamtéž, s. 193.

³³ Archiv VUT Brno, f. R ČVŠT, knihy č. 148–155, inv. č. 186–193, Seznamy posluchačů 1921/1922–1928/1929. Dále fond R ČVŠT, knihy č. 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 1921/1922–1928/1929, Nacionála posluchačů.

v Brně, Michail Ajvaz v roce 1930 obor hutnictví na Vysoké škole báňské v Příbrami³⁴ a studium dokončil také Viktor Gelelovič. Vysokoškolské vzdělání tak z těchto sedmi Karaimů neměl pouze Fjodor Borju. Mark Ajvaz, Semjon Kefeli a Sinan Borju vystudovali na brněnské technice shodně odbor chemické inženýrství. Kde však v Brně karaimští studenti bydleli? Většina z nich mohla využívat ubytovny v Cihlářské ulici. Např. ve školním roce 1925/1926 bydleli v Cihlářské ulici 21 Fjodor Ajvaz, Mark Ajvaz, Fjodor Borju, Sinan Borju a Semjon Kefeli. Pouze Viktor Gelelovič bydlel v Žabovřeskách (Mojmírova 1).³⁵

Jako první z karaimských studentů absolvoval Vysokou školu technickou v roce 1928 Mark Ajvaz, který se narodil 19. 5. 1896/1897 v Berďansku, kde také v roce 1915 absolvoval reálku. V letech 1915–1916 studoval na technice v Charkově (Technologičeskij institut), pak vstoupil do armády, kde se účastnil bojů první světové války (1916–1918) a v letech 1918–1921 občanské války v Rusku. Od roku 1921 byl zaměstnán na parníku jako radiotelegrafista a do Československa se dostal z Istanbulu začátkem roku 1922.³⁶ Mark Ajvaz se oženil v roce 1931³⁷ s Miladou Kárníkovou, nar. 24. 7. 1910. Jejich manželství však vydrželo pouze do roku 1935.³⁸ V roce 1937 byl zaměstnán jako chemický inženýr v cementárně v Maloměřicích.³⁹

Zbývající dva Karaimové, Semjon Kefeli a Sinan Borju, ukončili svá studia na technice v roce 1929. Semjon Kefeli se narodil 6. 9. 1897 v Sevastopolu. Po bolševickém státním převratu uprchl do Jugoslávie a v roce 1922 byl přijat na gymnázium Všeruského svazu měst v ČSR.⁴⁰ K základnímu studiu na Vysoké škole technické nastoupil ve školním roce 1922/1923. Po ukončení studií v Brně byl Kefeli k 10. 4. hlášen v Praze-Břevnově v ruském útulku (Bělohorská), k 16. 4. 1929 již evidenční karta zaznamenává poslední údaj, že Semjon Kefeli je hlášen v Lyonu (Francie).⁴¹ Semjon Kefeli obdržel v dubnu 1929 prozatímní cestovní pas, aby mohl na šest měsíců vycestovat kvůli práci (kontrakty v továrně) do Francie.⁴² Je tedy pravděpodobné, že tehdy do Francie odešel natrvalo.

Sinan Borju se narodil 14. října 1904 ve Vladikavkazu. Otec Isaak (Alexandr) Sinanovič Borju (nar. 1858)⁴³ byl obchodníkem a měl ve Vladikavkazu pronajatý mlýn, matka Biče Jufudovna Borju, rozená Kefeli, pocházela z Iráku. Rodina se v roce 1910 přestěhovala do Sevastopolu. Po příchodu rodiny do Sevastopolu začal Sinan navštěvovat v roce 1915 tamější reálné

³⁴ ZA Opava, f. Vysoká škola báňská Ostrava, inv. č. 122, Protokol II. státní zkoušky hutního inženýrství.

³⁵ Archiv VUT Brno, f. R ČVŠT, kniha č. 152, inv. č. 190, Seznam řádných a mimořádných posluchačů ve stud. roce 1925/26.

³⁶ Archiv VUT Brno, f. Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno 1914–1951, Protokoly II. státní zkoušky, č. 1 (Mark Ajvaz). Dále Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno, Zápisy o II. státní zkoušce 1922–1939, kniha č. 64.

³⁷ Moravský zemský archiv Brno (MZA), f. B 26, Policejní ředitelství Brno, k. č. 3332, inv. č. 4207, Přihlašovací listky k pobytu cizinců v Brně (Rusové) A–F: Mark Ajvaz, ohlašovací lístek z 5. 5. 1931.

³⁸ MZA, f. B 26, Policejní ředitelství Brno, k. č. 3332, inv. č. 4207, Přihlašovací listky k pobytu cizinců v Brně (Rusové) E–F: Ajvazová Milada, ohlašovací lístek z 3. 5. 1935. Ajvazová se pak provdala 11. 6. 1938 za Bohumila Hendrycha (nar. 2. 11. 1906); f. B 26, Policejní ředitelství Brno, karton č. 3332, inv. č. 4207, Přihlašovací listky k pobytu cizinců v Brně (Rusové) E–F: Ajvazová Milada, ohlašovací lístek z 18. 5. 1938.

³⁹ MZA, f. B 26, Policejní ředitelství Brno, karton č. 3332, inv. č. 4207, Přihlašovací listky k pobytu cizinců v Brně (Rusové) E–F: Ajvaz Mark, ohlašovací lístek z 27. 7. 1937.

⁴⁰ Archiv VUT Brno, f. Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno 1914–1951, Protokoly II. státní zkoušky, č. 6 (Semjon Kefeli). Dále f. Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno, Zápisy o II. státní zkoušce 1922–1939, kniha č. 64.

⁴¹ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – evidence obyvatelstva, Semjon Kefeli. V Praze byl evidován také Semjonův bratr Ibragim Kefeli, nar. 3. 3. 1904 v Sevastopolu (rodiče Josef Kefeli a Arza Kefeli), jenž je hlášen k 10. 4. 1929 také v ruském útulku v Břevnově a předtím v Brněnské ubytovně ruských studentů v Cihlářské 21.

⁴² NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1921–1930, k. č. 1499, signatura K 653/111, Semjon Kefeli.

⁴³ V překladu Osvědčení ze 17. 10. 1932 se o něm hovoří jako o bachčisarajském měšťanovi, viz osobní archiv Heleny Marečkové.

gymnázium, kde absolvoval pět tříd. Koncem října 1920 emigroval otec se syny Fjodorem a Sinanem do Rumunska, kde zůstali v Sulině na východě Rumunska, poté se dostali do tureckého Istanbulu. Tam byli až do roku 1921 a Sinan Borju zde absolvoval šestou a sedmou třídu reálného gymnázia. Matka zůstala s pěti dcerami v Rusku. Otec Isaak se tehdy z Turecka vrátil do SSSR a byl amnestován. Bratři se poté přesunuli do Bulharska. Poté se dostal v roce 1922 do Bulharska, kde na nově otevřeném ruském gymnáziu v Šumenu odmaturoval v roce 1923. Začátkem června 1923 odjel do Sofie, kde pracoval jako dělník.

Již koncem června téhož roku se přes Jugoslávii a Rakousko dostal do Československa. Až do konce září 1923 pracoval jako zemědělský dělník v obci Mšené-lázně (dnes okres Litoměřice). Na podzim téhož roku nastoupil na Vysokou školu technickou v Brně.⁴⁴ Sinan Borju zůstal po studiích v Brně, kde pracoval v továrně na mýdlo Standard v Brně (1929–1931), pak ve firmě Merz, extrakce a rafinerie technických olejů v Brně (1931–1935). V roce 1932 se oženil s Helenou Weissovou (19. února 1907 – 5. září 1991), pocházející z Brna-Nových Černovic, s níž měl poté dcery Rajisu (31. října 1933 – 16. února 2012), provdanou Posovou, a Zoju (27. listopadu 1934 – 15. prosince 1998). Poté pracoval v Lipníku nad Bečvou, Znojmě, Olomouci, Ostravě, Modřicích u Brna a Přerově. Československé státní občanství S. Borju obdržel v roce 1937. Po druhé světové válce pracoval opět v Olomouci, kde se stal náměstkem ředitele, pak v Ústí nad Labem, Praze a až do důchodu opět v Ústí nad Labem, kde ještě pracoval i v důchodovém věku.⁴⁵ Zemřel 19. října 1980.

Jako jediný ze studentů brněnské techniky nedosáhl vysokoškolského vzdělání pouze Fjodor (Fedor) Borju, bratr Sinana Borju. Fjodor Borju se narodil 21. ledna 1902 v lokalitě Stancija Prochladnaja,⁴⁶ důležitém dopravním uzlu severního Kavkazu. V Bulharsku, kam, jak bylo řečeno, přišel se svým bratrem, Fjodor Borju ukončil jednoroční průmyslovou školu a až do roku 1924 byl zaměstnán jako zámečnický dělník v železničních dílnách v Sofii. Pak se dostal do Československa a v roce 1924 nastoupil na Vysokou školu technickou v Brně (obor strojní inženýrství) a mezi studujícími posluchači byl naposledy prokazatelně zapsán ve školním roce 1928/1929, svá studia však pro nedostatek prostředků nedokončil. Ještě v roce 1933 uváděl na brněnském ohlašovacím lístku, že je studentem, a v roce 1936, že je správcem ruské menzy.⁴⁷ V následujících letech pracoval v Brně jako konstruktér. Za druhé světové války byl totálně nasazen v Německu v Berlíně a tam byl také při bombardování města raněn. V roce 1943 vstoupil za nejasných okolností do Rudé armády⁴⁸ a jako voják byl raněn podruhé. Po návratu do Československa pracoval jako středoškolský profesor ruštiny na brněnské konzervatoři a pak nastoupil jako konstruktér v Gottwaldových závodech – Královopolské strojárně.⁴⁹ Jeho ženou se v roce 1940 stala Ludmila (Miločka, nar. 7. srpna 1911) Bardinová pocházející z Chersonu.⁵⁰ Po její smrti se v roce 1951 přestěhoval k rodině bratra Sinana do Ústí nad Labem, kde

⁴⁴ Archiv VUT Brno, f. Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno 1914–1951, Protokoly II. státní zkoušky, č. 12 (Sinan Borju). Dále f. Odbor chemického inženýrství ČVŠT Brno, Zápisy o II. státní zkoušce 1922–1939, kniha č. 64.

⁴⁵ Státní oblastní archiv (SOBA) v Litoměřicích – pracoviště Most, NAD 1327 (III-1201), fond Severočeské tukové závody, s. p., Ústí nad Labem 1945–1998 (nezpracováno), karton 264, Osobní mapa Ing. Simeona Borju. Dotazník Simeona Borju z 12. 1. 1954, s. 1; Běh života, Olomouc 1. 7. 1950, s. 1.

⁴⁶ Dnes město Prochladnyj (Kabardino-Balkarská republika).

⁴⁷ MZA, f. B 26, Policejní ředitelství Brno.

⁴⁸ Nepodařilo se nám zjistit, za jakých okolností přešel frontu. Viz SOBA v Litoměřicích – pracoviště Most, NAD 1327 (III-1201), fond Severočeské tukové závody, s. p., Ústí nad Labem 1945–1998 (nezpracováno), karton 264, Osobní mapa Ing. Simeona Borju.

⁴⁹ SOBA v Litoměřicích – pracoviště Most, NAD 1327 (III-1201), fond Severočeské tukové závody, s. p., Ústí nad Labem 1945–1998 (nezpracováno), karton 264, Osobní mapa Ing. Simeona Borju.

⁵⁰ Archiv města Brna, Kartotéka domovského práva (1850–1945), Katastr osob do Brna příslušných, Fjodor Borju.

s nimi bydlel až do roku 1955, poté se vrátil do Brna.⁵¹ Jeho druhou ženou byla Taťana Rozanovová, jež byla ruského původu.⁵² Zemřel na přelomu šedesátých až sedmdesátých let 20. století, přesné datum se nám však nepodařilo zjistit.

K ústředním postavám ruské a karaimské emigrace v Brně patřil Fjodor Ajvaz, nar. 20. 5. 1902 v Jevpatorii, který se v Československu usídlil stejně jako jeho bratři Semjon Ajvaz a Michail Ajvaz. Do Československa se dostal s bratrem Semjonem v roce 1921 a tam absolvoval ruské gymnázium v Moravské Třebové. Po maturitě nastoupil v roce 1922 na brněnskou techniku, na níž studoval až do roku 1927. Studium se mu zde však nepodařilo dokončit. K tomu došlo až na Německé vysoké škole technické v Brně, kde studoval ve školním roce 1928/1929, a státní zkoušku absolvoval v roce 1936.⁵³ Ajvaz pracoval jako technický úředník v závodě TOS Kuřim a v roce 1947 mu bylo uděleno československé státní občanství.⁵⁴ Byl svobodný, ale víme, že na sklonku života se stala jeho družkou brněnská Němka, absolventka německé techniky v Brně, sociální demokratka a předsedkyně Německého kulturního sdružení – Region Brno Dora Müllerová (1920–2009), jež byla jednou z mála osob německého původu, které ve městě zůstaly po tzv. „pochodu smrti“.⁵⁵ Fjodor Ajvaz byl vynikající houslista a milovník umění. Nejvíce hrával s dalším představitelem ruské emigrace, lékařem a výtečným klavíristou Marcinkevičem (původem byl Litevec) a jeho ženou Lily Sieber, původně houslistkou vídeňské filharmonie. Fjodor Ajvaz, Alexandr Marcinkevič a Andrej Karakoz byli velkými přáteli. Podle vzpomínek Ivana Karakoz víme, že Ajvaz v Brně obýval garsoniéru s příslušenstvím a balkonem nedaleko Univerzitní knihovny, jejíž dominantou byla ohromná rostlina monstera, pod níž Fjodor Ajvaz spal, jedl, hrával na housle i sušil prádlo. Koncem šedesátých let však musel odjet a zedníci opravující tehdy balkony rostlinu rozřezali. Ajvazův smutek ze ztráty oblíbené rostliny byl značný, Ajvaz si už nikdy nezvykl na prázdný pokoj po ní.⁵⁶ Zemřel v Brně 9. října 1994.

V letech 1923–1927 Vysokou školu technickou nedokončil ani Viktor Gelelovič, nar. 15. 8. 1898 v Jevpatorii. Titulu inženýr nakonec dosáhl, ale bohužel se nepodařilo nalézt kdy a kde.⁵⁷ Víme, že v roce 1932 studoval techniku,⁵⁸ a údaje o tom, že studuje, uváděl ještě v roce 1935.⁵⁹ Další záznam pak máme z doby Protektorátu Čechy a Morava, kdy V. Gelelovič studoval elektrotechniku na Německé vysoké škole technické v Brně.⁶⁰ Je tedy pravděpodobné, že studium dokončil právě tam. Gelelovič strávil celý svůj život v Brně, ale bližší podrobnosti nám o něm nejsou známy. Pracoval jako technický úředník, jeho manželkou byla Marie

⁵¹ SOBa v Litoměřicích – pracoviště Most, NAD 1327 (III-1201), fond Severočeské tukové závody, s. p., Ústí nad Labem 1945–1998 (nezpracováno), karton 264, Osobní mapa Ing. Simeona Borju. Dotazník Simeona Borju z 12. 1. 1954, s. 1; Běh života, Olomouc 1. 7. 1950, s. 1.

⁵² Ivan Karakoz: Rukopisný text – dodatky (Slaný, duben 2014).

⁵³ MZA, f. B 34, Německá technika Brno, fascikl 798, Protokoly o II. státní zkoušce, A: Theodor Ajvaz.

⁵⁴ Archiv města Brna, f. B 1/39 – Kartotéka domovského práva (1850–1945), Katastr osob do Brna příslušných, Fjodor Ajvaz.

⁵⁵ Audiozáznam vzpomínek Anastazie Kopřivové (6. 3. 2014, přepis).

⁵⁶ KARAKOZ, I.: Rukopisný text – dodatky (Slaný, 15. 4. 2014).

⁵⁷ Informace o jeho dalším studiu se nepodařilo nalézt v Archivu VUT v Brně ani ve fond B 34, Německá technika Brno (Moravský zemský archiv v Brně).

⁵⁸ MZA, f. B 26, Policejní ředitelství Brno, karton č. 2182, inventární číslo 1986, Nansenovy pasy ruských emigrantů, 1932. Viktor Gelelovič, žádost o prodloužení platnosti Nansenova pasu z 25. 5. 1932.

⁵⁹ MZA, f. B 26, Policejní ředitelství Brno, karton č. 2369, inv. č. 2134, Soupisy židů a cizinců, 1939. Viktor Gelelovič, žádost o prodloužení platnosti průkazu totožnosti z 16. 8. 1935.

⁶⁰ NA, f. Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna 1941–1950, k. č. 2470, signatura G 287/13, Viktor Gelelovič, č. 7.

Gelelovičová, rozená Mikischková (zemř. 7. 7. 1966). Naposledy bydlel v Brně-Králově Poli (Střední 11) a zemřel 28. 6. 1954 ve fakultní nemocnici (dnes Fakultní nemocnice sv. Anny).⁶¹

Ruští a ukrajinští emigranti studovali taktéž na Vysoké škole zemědělské v Brně. V meziválečném období bylo na škole 325 studentů z řad ruských emigrantů, dvě třetiny studovaly zemědělské inženýrství, třetina pak lesní inženýrství. Nejvíce ruských emigrantů zde studovalo ve školním roce 1924/1925, kdy bylo zaznamenáno 217 osob. Pokud jde o celkový procentuální podíl ruských studentů v rámci celkového počtu studentů Vysoké školy zemědělské, v roce 1926/1927 tvořili ruští emigranti na škole 50,1 % všech posluchačů.⁶² Výraznou postavou, která vzešla z řad posluchačů přicházejících z Ruska, se stal Karaim Andrej Karakoz, bratranec Michaila Katyka a jeho sourozenců. Narodil se 29. ledna 1900 v Kyjevě. Otec David Mojsejevič Karakoz (6. listopadu 1861–1950) byl bohatým obchodníkem se zaměřením na výrobu tabáku, v Kyjevě měl několik činžovních domů, vlastnil továrny a pozemky měl rovněž na Krymu. Pro vlastní zaměstnání dokonce tiskl speciální noviny. Matkou byla Natalia Iljinišna Karakoz (11. října 1880 – 25. září 1965), rozená Katyk. Andrej Karakoz měl ještě sestru Natalii Davidovnu Karakoz (1901–1954).⁶³ V Kyjevě absolvoval základní školu a začal studovat gymnázium. Byl také nadaným houslistou, proto vedle toho studoval na konzervatoři hru na housle. V roce 1917 vstoupil do Dobrovolnické armády generála Antona Ivanoviče Děnikina, a to do 1. armádního sboru generála Alexandra Pavloviče Kutěpova. Ve válce byl raněn a v roce 1919 evakuován z Oděsy na Krym. Odtud se pak při evakuaci dostal na lodi do Galipoli, kde si přivydělával prodejem cukrovinek, které mohl díky provizorním dokladům jezdit prodávat až do Istanbulu. V Galipoli se zdržoval v letech 1920–1921. Po založení ruského gymnázia v Istanbulu nastoupil Andrej Karakoz do jeho osmé třídy. Poté se v roce 1921 dostal do Československa, kde bylo zmíněné istanbulské ruské gymnázium přemístěno do Moravské Třebové; své studium zde dokončil v roce 1922. Zájem o zoologické disciplíny jej přivedl na Vysokou školu zemědělskou v Brně, na níž absolvoval, a to ve srovnání s většinou ruských emigrantů poměrně rychle, v letech 1922–1926 hospodářský odbor.⁶⁴ Rodiče a sestra Andreje Karakoze se pak po válce přestěhovali do Moskvy, odkud se museli jako občané nepohodlní pro sovětský režim dvakrát nuceně vystěhovat, a to v roce 1926 na Sibiř a v roce 1937 do Kazachstánu. Po nějaké době se zase mohli vrátit do Moskvy. Se svou matkou mohl Andrej Karakoz poprvé telefonicky hovořit až po příchodu do Československa v roce 1947.⁶⁵

Po ukončení vysoké školy pracoval od roku 1928 jako volentér při stolici všeobecné a speciální zootechniky Vysoké školy zemědělské v Brně. V tomto ústavu se věnoval kontrole užitkovosti a dědičnosti hospodářských zvířat a zároveň začal pracovat na disertační práci. V roce 1928 se zabýval výzkumnou činností v Žabčickém školním zemědělském závodu Vysoké školy zemědělské v Brně. Tam vykonával zootechnické pokusné práce, jejichž výsledky uveřejňoval v odborných časopisech.

Od roku 1930 pracoval v Ústředí kontroly užitkovosti a dědičnosti hospodářských zvířat v Brně (pracoviště Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně). Prof. Taufrem byl tehdy pověřen zpracováním výsledků kontroly užitkovosti a studiem nedědičných činitelů na

⁶¹ Matrika úřadu městské části Brno-střed, Kniha úmrtí I-11 1954, Staré Brno, Bohunice, Kohoutovice, Lískovec; duplikát úmrtího listu Viktora Geleloviče.

⁶² MIKOVCOVÁ, A.: *Russische und ukrainische Wissenschaftler an der Hochschule für Landwirtschaft in Brünn*. In: Kostlán, A. – Velková, A. (eds.): *Wissenschaft in Exil. Die Tschechoslowakei als Kreuzweg 1918–1989*. Sammelband einer Konferenz (Prag, 11.–12. November 2003), Praha 2004, s. 188.

⁶³ Audiozáznam vzpomínky Ivana Karakoze (Slaný, 10. 3. 2014, přepis).

⁶⁴ Archiv Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, f. Hospodářský odbor VŠZ Brno, Zápisy o II. státní zkoušce odboru zemědělského inženýrství Vysoké školy zemědělské v Brně, k. č. 8, kn. č. 15.

⁶⁵ Audiozáznam vzpomínky Ivana Karakoze (Slaný, 10. 3. 2014).

užitkovost bernsko-hanáckého skotu. V roce 1931 obhájil disertační práci na téma *Vliv potažních prací na složení mléka krav* a získal doktorský titul. V roce 1932 obdržel československé státní občanství. Na Vysoké škole zemědělské působil od roku 1932 jako druhý asistent při stolici všeobecné a speciální zootechniky (zootechnickém ústavu), od roku 1933 byl pak prvním asistentem. Jako asistent vedl cvičení ze všeobecné zootechniky, posuzování hospodářských zvířat a vedl zootechnický seminář. V roce 1935 přešel jako odborný úředník do sekce pro pokusnou zootechniku Zemského výzkumného ústavu zootechnického v Brně, současně zůstal jako dobrovolný vědecký pracovník na VŠZ. V polovině třicátých let absolvoval A. Karakoz na návrh prof. Josefa Taura šest semestrů na Vysoké škole zvěrolékařské v Brně,⁶⁶ aby si zdokonalil teoretickou přípravu pro technologii masa. Byl také členem poradního sboru pro kontrolu užitkovosti a dědičnosti hospodářských zvířat při ministerstvu zemědělství.⁶⁷

Oženil se s Žofií Prokopovou (1. 5. 1906 – 6. 12. 1986), která pocházela z rodiny v Brně usedlých rakouských Čechů.⁶⁸ Dne 15. února 1938 se mu v Brně narodil syn Ivan a za války 13. března 1943 dcera Kira. Během druhé světové války byl aktivně činný v Národně revoluční armádě (skupina Moskva), kde se zabýval získáváním chemikálií pro výbušniny, kurýrní službou mezi Prahou a Brnem a pořizováním ruských názvů pro mapy. Po osvobození Brna začala NKVD rychle vyhledávat ruské emigranty. Andrej Karakoz byl zatčen 9. května 1945 a převezen do repatriačního tábora Rudé armády v Kladrubech u Vlašimi. Propuštěn byl na začátku června 1945. V roce 1946 se stává zemědělským radou a je jmenován přednostou Ústavu pro technologii masa a jatečných výrobků Zemských ústavů pro výrobu živočišnou. V Brně žili Karakozovi v Černých Polích (ulice V domkách 21, později Lužova). V roce 1947 absolvoval čtyřměsíční pracovní pobyt v Dánsku a v roce 1949 v Anglii (Cambridge University), ale pobyl také v Německu, Rakousku, Itálii a Francii. Události po únoru roku 1948 se však značně podepsaly na soukromém a pracovním životě Andreje Karakoze, jehož jako ruského emigranta a nestraníka čekalo nesmírně těžké životní období. Zemský ústav pro výrobu živočišnou byl zrušen a Andrej Karakoz nuceně přeložen do Výzkumného ústavu pro chov prasat v Kostelci nad Orlicí a pak do Výzkumného ústavu živočišné výroby v Praze-Uhřetěvesi (1955–1956).⁶⁹

Obrázek 2: Andrej Karakoz, osobní archiv Ivana Karakoze (Slaný).

⁶⁶ Zapsán byl pro období zimního semestru 1935/1936. Archiv veterinární a farmaceutické univerzity v Brně, f. Vysoká škola zvěrolékařská v Brně, R 1, Úřední knihy: Imatrikulační kniha (Nationale) 1935–1936.

⁶⁷ Archiv Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně, f. Mendelova univerzita Brno, Rektorát II, Osobní spisy, karta 114/3, Andrej Karakoz – curriculum vitae.

⁶⁸ Narodila se ve městě Groß-Enzersdorf v Dolních Rakousích.

⁶⁹ Podle sdělení personálního oddělení Výzkumného ústavu živočišné výroby v Praze-Uhřetěvesi ze dne 2. 6. 2014 pracoval Andrej Karakoz v této instituci od 2. 6. 1955 do 15. 6. 1956.

Šťastnější období nastalo až po jeho příchodu na Slovensko v roce 1956, kde mohl jako přední československý odborník v oblasti hospodářských zvířat přece jen svobodněji pokračovat ve své odborné práci. Nejdříve zde nastoupil jako vědecký pracovník Ústavu pre živočišnú výrobu ve Vígľaši (východně od Zvolena), ten byl pak převeden do Nítry, kam přesídlil i A. Karakoz a pracoval tam až do své smrti. Současně vyučoval na Vysoké škole poľnohospodárskej v Nitre (1965–1971). Andrej Karakoz byl velmi respektovaným odborníkem, který se v Nitre podílel na výchově aspirantů, z nichž můžeme jmenovat např. profesora dnešní Slovenské poľnohospodárskej univerzity v Nitre Jozefa Bullu. Vedle vědecké práce měl Karakoz v olíbě krásnou literaturu, divadlo a také turistiku. Často také chodíval na nitranský Zobor. V Nitre bydlel v třípokojovém bytě v Chrenové ulici 1 v centru města.⁷⁰ Andrej Karakoz napsal okolo 160 vědeckých prací, z nichž k nejvýznamnějším patří *Theoretické základy plemenné analýzy. Sborník Výzkumných ústavů zemědělských ČSR. Svazek 176* (Praha 1947), *Příspěvky ke studiu jatečné hodnoty bílých ušlechtilých prasat. Příspěvek 1. Vztahy mezi mrtvou váhou, masitými částmi a tučnými částmi u skupiny šunkových prasat* (Praha 1948), *Základy plemenitby skotu* (Praha 1949), *Základy plemenitby hospodářských zvířat* (Bratislava 1962) a *O zootechnickom výskumníctve* (Bratislava 1968). V roce 1956 se Andreji Karakozovi podařilo dostat k vlastní rodině na Slovensko svou matku, která již žila sama v Moskvě. Byl členem Československé akademie zemědělské a v roce 1970 obdržel zlatou plaketu ČSAZ Za zásluhy o rozvoj vědy a výzkumu v zemědělství. Zemřel v Nitre 9. ledna 1972.⁷¹

Obrázek 3: Pravoslavný chrám sv. Václava v Brně (4. 6. 2014, foto Petr Kaleta).

⁷⁰ Audiozáznam vzpomínek Jozefa Bully (Nitra, 25. 4. 2014).

⁷¹ KARAKOZ, I.: Rukopisný životopisný text o Andreji Karakozovi (Slaný, březen 2014).

Závěr

Brno bylo po Praze v meziválečném období největším centrem malé karaimské společnosti v Československu. Podle našich dosavadních zjištění lze odhadnout, že celkový počet etnických Karaimů (kdy oba rodiče byli Karaimové) přesáhl v meziválečném Československu třicet osob. Většinou to byli jednotlivci, ale bylo zde i několik příslušníků jedné rodiny, jako např. rodina Michaila Katyka, rodinní příslušníci Michaila Kefeliho, jenž měl za manželku Katykovu sestru Jelizavetu Katyk, nebo bratři Fjodor, Semjon a Michail Ajvazové, z nichž se v Brně natrvalo usídlil nejstarší z nich Fjodor Ajvaz. Sledované osobnosti karaimského původu lze zařadit k tehdejší mladé generaci, neboť jejich data narození byla mezi léty 1892–1904. V roce 1921, kdy se mnozí z nich již dostali do Československa, jim tedy bylo mezi sedmnácti až devětadvaceti lety. Zajímavá je taktéž statistika týkající se místa jejich narození. Rodiny námi sledovaných Karaimů měly všechny své kořeny na Krymu. Ne všichni z mladých karaimských emigrantů se tam však již narodili. Michal Katyk a jeho sourozenci se narodili v Moskvě, Mark Ajvaz v Berďansku, Sinan Borju ve Vladikavkazu, jeho bratr Fjodor ve Stanciji Prochladnaja, Andrej Karakoz v Kyjevě, Alexandr Kefeli a Věra Kefeli, kteří přišli do Československa až v roce 1943, se narodili v Charkově. Přimo na Krymu se narodili Ilja Kodžak (Sevastopol), Michail Kefeli (Sevastopol), Semjon Kefeli (Sevastopol), jeho bratr Ibragim Kefeli (Sevastopol), bratři Fjodor, Semjon a Michail Ajvazové (Jevpatoria) a Viktor Gelelovič (Jevpatoria).

Ve studii jsme si všimli především osudů Michaila Katyka a jeho rodinných příslušníků a zejména Karaimů studujících od dvacátých let 20. století v Brně. Největšího věhlasu z nich dosáhl i přes nepříznivé období po roce 1948 Andrej Karakoz, jenž však nakonec našel poměrně příznivé pracovní i životní podmínky ve slovenské Nitře. Michail Katyk a Andrej Karakoz se tak stali jedinými inženýry karaimského původu, kteří své odborné znalosti rozvíjeli až do sklonku života na Slovensku. Několik Karaimů, kteří studovali a později zůstali v Brně, o sobě věděli a samozřejmě se stýkali, ale především se setkávali i s dalšími příslušníky ruské emigrace. V úředních záznamech, především studijních, uváděli karaimští studenti obvykle karaimské náboženství a národnost ruskou, i když se v některých případech objevovala i národnost karaimská. Přestože se v zásadě hlásili k pravoslavné obci, zmiňovali v materiálech karaimismus, poněvadž alespoň takto projevovali svou specifickou etnicitu.

Pokud by uváděli karaimskou národnost, mohlo by to způsobovat spíše nejasnosti, na náboženství se již tolik nehledělo. K tomu, jak probíhal ruský či karaimský život v poválečném Brně, poznamenal ve svých vzpomínkách syn Andreje Karakoze Ivan Karakoz: „Ta ruská kolonie v Brně žila velice pospolitě, samozřejmě takovým jedním hodně jednotícím článkem byl ruský pravoslavný chrám v Brně, tam jsem nezaznamenal nikdy nějaké dělení podle etnika na Ukrajince, Litevce nebo Karaimy, prostě to byla ruská kolonie rusky mluvící, a pokud vím, tak všichni byli pravoslavní. Pokud se mluvilo doma, otec nebo Feďa Ajvaz, tak se občas mluvilo o Karaimech, ale ne nějak konkrétně, a ne že by se dodržovalo cokoliv z karaimských zvyklostí nebo náboženských obřadů.“⁷²

⁷² Audiozáznam vzpomínek Ivana Karakoze (Slaný, 30. 3. 2014).